Tečaj XVII. **NOVICE** List 3.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 19. januarja 1859.

Kaj storiti, da hiše niso vlažne.

Od gosp. J. K — c. iz K. P. smo prejeli sledeče pisemce: „Po kmetih imamo dokaj vlažnih (mokrih) hiš; to nam je zlasti pozimi velika, zdravju škodljiva nadloga. Al kako to nadlogo odverniti? Novo ali sicer dobro hišo podreti in iznova zidati, ni tako lahko, in kdo nam bo porok, da nova hiša spet ne bo vlažna? Nektere so celó v pervem nadstropji zlo vlažne, in še celó lesene. Dozdaj je bila splošna misel, da s ceglom zidane pohištva niso vlažne, al več skušinj je tudi to misel overglo, in vendar je ta reč sila važna. Res je, da so „Novice“ že tudi večkrat o tem govorile in nam več sredstev svetovale, — al nektere teh sredstev se nam nekako dvomljive zdijo, in dalje tudi ne vemo, kaj je najbolje in gotovo pomaga? Zato, drage „Novice“, ki skerbite za nas na vse strani, povejte nam v tej nadlogi kaj gotovega in poterkajte na vrata zvedenih mož, naj nam svetujejo, kar dobrega vejo.“ —

Suhe prebivališča so res zdravju velika dobrota, kakor so vlažne na več strani velika nadloga. Radi Vam bomo tedaj dali odgovor na vprašanje Vaše, in, kakor pravite, ustregli mnogim drugim gospodarjem po kmetih in mestih. Ker pa pravite, da celó s ceglom zidane in lesene hiše so večkrat mokre, nam ravno to kaže, da bi ne bilo dosti, ako bi le poverh kak pomoček svetovali; treba je, da sežemo ti reči do dna, in da pretresemo to nadlogo do dobrega. In ker pametno pravite, naj poterkamo o tej zadevi na vrata „zvedenih mož“, smo veseli, da imamo takega zvedenega moža pri rokah, ki nam to reč lepo razjasnuje v poduku: „Vlaga v hišah, in pomočki jo ubraniti in odverniti. *)“ Kar on v teh bukvah piše, bomo skusili po domače povedati po versti, kakor on piše, tako-le:

Odkod vlažnost naših pohištev?

V zemlji je dovelj mokrote. To je znano vsakemu; to nam pričajo studenci, štirne itd. Čeravno ni skor nobeno zemljiše celó brez vode, je pa sèm ter tjè še več močirnosti od zgorej doli, kakor se tù ali tam bolj ali manj steka deževnica in snežnica; kodar te lahko odtekate, je manj vlage; kjer pa zastajate, je je pa več. Dalje so nektere hiše po svoji legi še za to bolj vlažne, ker je kak gojzd blizo, ali drevesa ali visoke skale in pečovje itd. Vse to je včasih na poti, da sonce ne more prav do pohištev, ktero s svojo gorkoto in svetlobo serka vlažnost.

Kjer tedaj kakor koli kaka voda zastaja, morajo biti pohištva vlažne iz dveh vzrokov: enkrat zato, ker se včasih moča naravnost iz tal vleče v pohištva, drugikrat pa zato, ker iz takih vodá, luž in mlak puhtí vlažnost neprenehoma kviško in se vseda v vse, kar ji je blizo. Kdor hoče tedaj prav na suhem svoje pohištvo imeti, ta mora na obojni ta vzrok gledati; ni tedaj zadosti, da hišo le od mokrih tal vzdigne, ampak treba je, da se ogne tisti vodeni soparici, ktera vlago delí krog in krog.

Ker tudi ni vselej mogoče svojega pohištva proti soncu postaviti, se moremo toliko manj čuditi, da naše hiše tolikrat stojé na mokrih tleh, in da v takih okoljšinah tudi s ceglom zidana ali lesena hiša ni popolnoma suha.

Ker pa vlaga ni samo pohištvom škodljiva, temuč nam tudi pokvarja živež in vsako drugo reč, da plesnije, je očitno iz tega, kako pazljivim nam je treba biti, kadar zidamo hiše, da vlažnost saj ubranimo in odvernemo kolikor je moč. In od tega bomo vprihodnje govorili.

Kako močirnost odverniti.

Voda v tleh. Na tem je sila veliko ležeče, na kakošne tla ali na kakošno zemljo se postavi hiša. Na taki zemlji, ktera vodo rada popiva, kakor je blatnica, močvirnica ali mahovje (zibi), vertna zemlja itd., je veliko bolj vlažno kakor na drugi terdnejši zemlji. Na skali, pod ktero ni studencov, na apniku ali plošah je najbolj suho; vendar se da tudi rahla zemlja ali tako imenovana zemlja na preced s tem zboljšati, da se pomeša ali zasuje s kakošno mastno zemljo. Kolikor nižje stojí hiša blizo kake reke, kakega jezera, morja itd., toliko bliže ji pride spomladi, poleti in v jeseni tako imenovana voda iz globine; po hramih (keldrih) in podzidjih se spustí in prinese plesnjino v celo hišo; podzidje pa včasih še hujo škodo terpí. Ker pumpe v takih okoljšinah malo pomagajo, so skušali več druzega. Tako, na priliko, so postavili hišo na narobe obernjeni obok ali vêlb ali pa so tla za pol čevlja na debelo zabili z ilovico, in na to še le so hišo postavili. Ko je pa veliko vode privrelo, ni oboje nič pomagalo. Prepričali so se tedaj, da v takih okoljšinah ni druzega storiti kakor hišo postaviti kar najbolj je moč visoko. Za koliko višje naj se v takih okoljšinah s podzidjem gré, da se odverne podzemeljska voda ali voda v globini (Grundwasser), se pa ne dá sploh določiti; treba je, se ravnati po okoljšini vsakega kraja. Saj so v vsakem kraji zvedeni možje, ki po dolgih skušnjah vejo, kako visoko stopi navadno spomladi in v jeseni voda v globini.

Naj se tedaj vsaka nova hiša vselej, kolikor je mogoče, nad podzemeljsko vodo postavi. To bi mogle tudi policijne postave ojstrejše kakor dozdaj zaukazovati. Res, da se utegne pri tem ta napaka primeriti, da hrami ali keldri ne pridejo po tem dosti globoko v zemljo in da taki hrami bi ne bili dobri. Temu se pa dá pomagati, da se okoli hrama nad zemljo dvojni zid napravi, med kterima zidovoma je za 3 perste prostora, v kteri prazni prostor more zrak zahajati; da pa dva zidova se dobro skupaj deržita, ju je treba, kakor sta dolga, vsakih 6 čevljev zvezati. Tako bo medzidni zrak poleti hram hladil, pozimi ga pa grel. (Dal. sl.)

*) Iz nemških bukev Rombergovih „Der Rathgeber bei dem Bau und der Reparatur der Wohngebäude.“

Kurje bolezni.

Da je kokoš ali pišče bolno, razodeva: bledi greben, meršavo perje, žival ne jé, klaverno in žalostno okoli postopa. Vsaka bolezen ima pa še svoje posebne znamenja.

1. Pika (pips). Od pomanjkanja hrane in nečedne vode večidel izvira ta bolezen, ktera najraja mlado kuret-

níno napada, pa tudi stareji ne prizanaša. Da ima pišče piko, se spozná iz tega, da noče jesti (ali prav za prav, da ne more jesti); žalostno je, hripavo poje; večkrat zija kakor da bi ne moglo sopsti; glavo večkrat strese kakor da bi hotlo kihniti; jezik je umazan rumen, na koncu pa se mu neka bela in terda rožena kožica (pika) napravi. — Ozdravlja se ta bolezen, da se s šivanko ali ojstrim nožkom ta kožica z jezika sname; rana se potem z jesihom spere, in potem s frišnim putrom namaže. Ko je vse to storjeno, se zaprè bolno pišče v kurnik ali kam drugam, in daje se mu skozi več dni le samo namočenih otrobov jesti.

2. Dersa, driska ali dripalica napade kuretníno največkrat po obilni vodeni ali mokri hrani. Ozdravi se dersa, ako se bolni živali daje kuhanega graha ali ječmena in pa v vinu namočenega kruha.

3. Zapečenost, ktera se s tem naznanja, da bi se žival zdaj in zdaj rada očedila, pa se ne more. V takih okoljšinah se dá živali enkrat laškega olja eno ali dve žljici; če olje ne pomaga, se v vodi raztopí nekoliko mane, ki se je v apoteki za en groš kupi, in te pijače večkrat ena žljica ali dvoje noter dá; če je solate dobiti, naj se je nekoliko prav na drobno zreže in jesti dá.

4. Putika napade kuretníno, če je preveč na mokrem. Pokaže se, da ji noge terde postanejo in otečejo. Treba je tedaj živali spraviti na suh in gorak kraj.

5. Smerkava je kuretnína, če ji iz nosa teče; žival se trese in stoka; očí ji oterpnejo; hitro pogine. Bolezen je nalezljiva; tedaj je treba, vso drugo žival od bolne berž ločiti in kam drugam djati; smerkava pa se dene tudi na topel kraj in naj se ji dobro streže.

6. Kozé so huda, pa tudi nalezljiva bolezen; po celem životu se spustijo majhni mozolčki. Kozava kuretina se mora samotež v topel kraj zapreti; kozé se namažejo s smetano ali frišnim putrom; za jed se ji postavi drobno zrezane solate, za pijačo vode, v ktero se je djalo nekoliko pepéla.

7. Tekútna ali ušiva postane kuretina samo po nesnažnosti; preženó se pa uši kuretini, ako se umiva s pelinovo vodo, v kteri se je nekoliko mjila (žajfe) raztopilo.

Kako Kitajci z gnojem gospodarijo.

Kako z gnojem gospodariti, naj nam bojo Kitajci ali Kineži v izgled.

Ker Kitajci malo ali pa celó nič živine ne redé, toraj jim živinskega gnoja manjka; polja pa tudi zastran prevelikega števila prebivavcov v prahi pušati ne morejo. Tedaj vse pridno pobirajo in spravljajo, kar jim živinski gnoj le količkaj nadomestiti more, kakor: lasé, pepél, kosti, rogove, saje, posebno pa berke in lasé, ki si jih dajejo vsaki dan briti in striči; tudi lušine orehove, smetí, cestno blato in veliko druzih reči v globoke jame kidajo, da se sperstenijo. Ob primorji zbirajo ribje ostanjke in morske rastline, v mesnicah poberajo razne živinske odpadke, kostí, dlako, perje; kostí meljejo in z njih moko njive gnojé. Na bolj samotnih ulicah se nahajajo iz slame, zemlje in zidovja napravljene stranišča (sekreti), da se le nič gnoja ne pogubí.

Na polji so povsod v zemlji velike prazne posode, v kterih si Kitajci mnogoverstno godlo za gnoj pripravljajo. Plevél, slamo in vsako šaro skerbno naberajo in sožigajo, da si pepéla napravijo, kterega na svoje polja trosijo, da jim bolje rodí; pa tudi gnojnico si napravljajo, v kteri seme namakovajo, preden ga sejejo ali pa sadé, ali pa ž njo rastline in sadike zalivajo.

Poglavitni gnoj jim je pa le človečjek, kterega Kitajci povsod skerbno naberajo in poberajo; vsaka hiša, vsaka ulica, vsaka steza ima v zemljo postavljene posode, kjer se človečjek nabera. Večidel so zidane in pokrite, da gnoj iz njih ne more puhteti. Če pa iz njih še tako močno smerdí, kitajski nos vse lahko prenese; bogatín ali revež, imeniten ali ne, je tega smradú vesel, ker njegovo korist spozná; „kjer je dovelj smradú, je tudi dovelj kruha“ — pravi Kitajec. V dolge in okorne čolniče, kteri se po uličnih vodotokih križem prepeljujejo, se omenjeni gnoj pobera in na polje spravlja. Vsaki kmet, ki zjutraj svoje pridelke na terg nese, prinese zvečer po dve kibli omenjenega gnoja iz terga nazaj, s kterim njivi namesti, kar so ji pridelki povzeli.

Na Kitajskem se gnoja kar nič ne pogubí in ne pokvari; prerajtano imajo, da je blato od 5 ljudí okoli 120 fl. vredno. Mešajo ga Kitajci z mnogoverstnimi živalskimi in rastlinskimi rečmí, sušé ga in v prah stolčejo, ki ga okoli rastlin potresujejo. Kitajec ne gnojí nikdar polja, ampak le rastlinam gnojí, in vselej seme v redki gnojnici namoči, preden ga seje.

Za človečjekom pa čislajo tudi živinski gnoj, posebno pa svinski. V Čusanu ga mešajo z neko ilovnato zemljo, napravljajo iz njega majhne hlebčiče, kravajcom podobne, jih posušé in ž njimi po celi deželi kupčujejo. Napravljajo si tudi iz laporja in ilovce, apna in pepéla itd. mnogoversten gnoj. Kitajci se niso nikoli kemije učili, pa vendar nam kažejo, da so pravi mojstri v tem, kar se pravi z gnojem umno gospodariti. Vsi naši grajšaki, pa kmetje naj grejo v šolo k njim! „Woch. d. p. oec. G.“

Letošnja velika noč.

Letošnja velika noč bo 24. aprila ali malega travna, tedaj na sv. Jurja dan, kterega zatega voljo zastonj išemo v letošnji pratiki. Slišali smo, da so celó nekteri hišni gospodarji zlo hudi na letošnje pratikarje, da jim njih najljubšega patrona, kteri jim s hišnim činžem mošnjice polni, niso letos postavili v pratiko. Kaj takega, da bi bila velika noč na sv. Jurja dan, že ni bilo od leta 1791, in spet ne bo do leta 2011. Ker je papež Gregori vpeljal novo pratiko, se je to, da sv. Jurja ni bilo v pratiki, zgodilo le trikrat, namreč leta 1639, 1707 in 1791. Velika noč je najbolj zgodaj 22. sušca, — najpoznejše pa 25. aprila ali malega travna. V sedanjem stoletji bo to, da bo velika noč 25. aprila, tudi le enkrat, namreč leta 1886.

Iz potne bisage.

Prijazni dopisi do strica Bercka Dragana v Verbovcu.

III. Pismo.

Dragi stric!

Prijatla mojega Miloslava ni bilo doma, ko pridem v Ljubljano, zato se podam naravnost k našemu verlemu pisatelju „umnega kmetijstva.“

Francoz Rochefoucauld piše na nekem mestu: „da je težko koga hitro ljubiti in čislati.“ Ta je Francozu spodletela. Ko sem našega slavnega rojaka pervokrat vidil, sem jim že iz serca dober bil. Bodem Vam, dragi stric, drugokrat več o tem poštovanja vrednem domoljubu pisal. Komaj sem jim zinil željo, da bi rad Podlipskega poznal, je hitro hitro bilo vse pripravljeno za pot v Podlipo; prijazno so me sami spremili tje.

Bila je ravno nedelja in kmečko ljudstvo je šlo k večernicam. Kar je mojemu sercu in mojim očem posebno dobro djalo, bila je snažna obleka Kranjic. Razun Žilavk so Kranjice še najzvestejše ostale národni noši; res, škoda bi bilo, ako bi zale Kranjice premenile zalo svojo obleko s ptujo robo, zale svoje bele peče s kakošno pisano zavijačo. V okolici ljubljanski srečaš korenjašk žensk spol. Hiše kraj ceste proti Verhniki opominjajo na dobri zaslužek — pred

železnico. Dosti hlevov in kolarnic pa sedaj miruje in onemoguje, v kterih nekdaj podnevi in ponoči ni bilo mirú. Al ne obupajte Kranjci! če vam je vozarija vzela kos kruha, — umno in pridno kmetovanje — verjemite mi — dalo ga vam bo dva. Le Vodnika Kranjec nikoli ne pozabi, ki Ti tako lepo poje:

Za uk si prebrisane glave,
Pa čedne in terdne postave;
Iše te sreča,
Um ti je dan;
Najdel jo boš, ak
Nisi zaspan!

Svét do Verhnike je celo pot raven, zemljišča so močvirnega značaja. Iz njega si pridni Kranjci iščejo kruha in kuriva.

Cesta v Podlipo derží čez Verhniko. Pri Verhniki se oberne na desno, in pelje po neravno zlo ozki dolini. Na panogi rovtskih planin stojí cerkev sv. Brikcija. Mi Verbovčani sv. Brikcija imenujemo Bercka. Mislil sem sedaj na Vas, dragi stric, ker ste že tolikrat želeli viditi cerkev, ktera bi Vašemu godovnjaku bila posvečena. Glejte! v tem kotiču čepí na prijetnem gričku, in pred cerkvenimi vratmi celó blizo farovža pa stojí lipa — oj preljubo, sladko drevo slovensko!

Gospoda Podlipskega ni bilo doma, zato mi je dobra ura ostala za premišljevanje sreče in nesreče človeške. Tedaj tukaj stanuje nas učeni rojak! Tukaj, kjer ni mogoče občiti se z učenimi ljudmi, — kjer ni bukviša, pa tudi ne potrebnega denara, da bi si človek kupiti mogel duševne hrane, — tukaj tedaj spravlja neutrudljivi mož bogate plodove bistrega svojega uma na dan! O tem samotnem kraji pač popolnoma velja angležki izraz: „to enyoy one's self.“ Zato blagor temu, kdor dosti v sebi samem ima! Tak povsod lahko živi po besedah modrega moža, ki pravi: „Der viel an sich selber hat, gleicht der hellen, warmen, lustigen Weihnachtsstube mitten im Schnee und Eise der Decembernacht.“ Tako tudi samôta svoje dobro ima.

O mraku pride ljubljeni prijatel domú. Dala sva mu s tovaršem mojim ugibati: kdo da sem? Pa ni uganil zastavice. Ko mu rečem, da sem Vicko, poštena verbovska duša, se mi ginjen verže na persi in — „zwei Herzen und ein Schlag!“ je zaklical tovarš moj.

Ker je temna noč že svet pokrila, sva na povabilo ljubega prijatelja pri njem čez noč ostala. Slovensk pisatelj sicer nima šampanjarja za svojega gosta, al ima kos domačega kruha pa — pošteno serce. Dišala nama je večerja bolje, kakor da bi nama bil dal kak bogatín v krasni sobani najdražji soupé. Med prijaznimi pogovori so nam ure pretekle, da sami nismo vedili kako. Pod streho podlipskega farovža je mala sobica, ktera je mene trudnega prijazno sprejela. Ne vem, kako mi je na misel prišla Juvenalova:

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.

Mislim, da je ozka sobica rodila to idejo „associationis.“

Drugi dan sva z mojim častivrednim spremljevavcom zapustila mirni podlipski kraj. Podlipskega pa je obletela pri najnem odhodu serčna otožnost, in solze, ktere so z lica padale na zemljo, v kteri tičí močna korenika mile lipe, nama so bile zerkalo — v ginjeno njegovo serce. Slovó jemaje in spomnivši se mnogih pšíc, ki so na obá naji letéle poslednje leta, sem rekel prijatlu: Macte! venient, qui sine offenso, sine gratia judicent, etiamsi nunc omnibus tecum viventibus silentium livor indixerit.“ Ako se ne motim, sem pri poštenem Seneku bral te besede.

Domú gredé sem pogledal lego starega Nauporta in lepo cerkev verhniško, ktera očitno pričuje, da verhniški gospod dekan dobro umejo, kaj je lepo v takih stavbah.

Iz Verhnike sva se vernila sopet v Ljubljano.

O dalnjih potih drugokrat.

Prejmite serčen pozdrav, dragi stric, od Svojega unučiča Vicka.

Spominki na Dolensko.

(Dalje.)

Valvazor navaja še drugo zgodovino o zidanji in razdertji grada. Pravi namreč, da eden sinov Neže turjaške, Oton ortenburški se je s svojim stricom Pilgromom III. zastran materne dedšine bojeval in turjaški grad razdjal. — Okoli leta 1190 je Adolf turjaški grad zopet na novo pozidal, al 10 let pozneje, leta 1200, se je zapletel njegov sin, Oton turjaški, na novo v vojsko z grofom goriškim in ortenburškim ter z patrijarhom oglejskim, in tako je bil grad vkljub hrabre obrambe Turjačanov zopet razdjan. — Posebno hudo je stopal patrijarh oglejski Turjačanom na pete, ker jim je še pred razdertjem turjaškega gradú razrušil tudi Gradišče — grad, ki je stal na nekem homcu med Turjakom in Nadliškom.

Kdaj je bil grad po tem razrušenji zopet sozidan, se ne vé natanko, ker se dalje o zidanji nič druzega ne bere, kakor da ga je leta 1511 potres razdjal, leta 1570 pa so ga iznova zidali. Vendar je mogel pozneje verlo dobro obvarovan in zagrajen biti, ker se v starih listinah bere, da so leta 1528 mesca julija Turki v Krajno prihruli, vasi požigali, gradove ropali, ljudi neusmiljeno morili, al od Turjaka so bili srečno odgnani in je tukaj velika množica plačilo svoje kervoločnosti — smert — prejela.

Kar se tiče stavbe današnjega gradú, ima podolgo trivogljasto, od jutra proti zapadu obernjeno podobo. Izhodni del v podolgo-okrogljasti obliki bi utegnil najstareji biti; tukaj se kaže popotniku, ki od Kočevja in Ribnice pride, oni veliki gerb, o kterem smo zgoraj govorili. Ta stran gradú čepi na sinjem robu; že natura sama ga vsakega navala varuje. Zapadni del je tudi zlo terdno zidan in ima na vsakem koncu okrogljat orjašk stolp. Vhod v grad je od te straní, in do njega derži — če se ne motim — majhen zidan mostič. Severna stran gradú, kjer se nahajajo grofove stanovanja, nosi podobo novejših stavb, in to priča, da je ona delo poznejih časov.

Kar slavni rod Turjaških grofov zadeva, so se odlikovali oni skozi vse stoletja ne le v domovini, temoč sploh v vsem avstrijanskem cesarstvu; njih hrabre dela so slule od roda do roda. Od dveh posebno nam zgodovina spričuje, kako hrabri so bili Turjačani v boji. Eden, Andrej turjaški, je zmagal v boji pri Sisku na dan sv. Ahacija leta 1593 Turke popolnoma, o kteri dogodbi je pisal „Illir. Blatt 1843, list 22“ sledeče: „O času carovanja sultana Amurata je bila silovitost in okrutnost Turkov neskončna. Napadov, ropanja, požiganja in morije ni bilo ne konca ne kraja. Avstrijanski cesar Rudolf je skušal, naj velja kar koli, mir tako rekoč od Turkov kupiti; al Amurat, bolj pod poveljstvom svojih pašev stoječ kakor pa samolasten vladar, ni mogel ubraniti, da se je komaj storjeni mir zopet v boj spremenil. Poseben malopridnež med vsemi pa je bil Hasan, paša bosniški. Po rodu Lah, nekdaj kristjan in menih reda sv. Benedikta, je pobegnil iz samostana, zatajil vero, se poturčil in bil je sicer hraber vojskovodja, al nenasitljiv vampir človeške kerví in sovražnik kristjanstva. Malo drugač kakor brez sultanove vednosti je spravil veliko vojsko skupaj in je hotel našim Sisek in potem celo Horvatijo vzeti. Erdödi, ban horvaški, in Eggenberg, vojaški zapovednik v Zagrebu, sta hotla sicer sovražnikom iti nasprot; pa kaj bo majhno število naših zoper toliko silo turško! Zato piše Erdödi Andreju turjaškemu, horvaške in primorske meje vikšemu poglavarju, in ga prosi pomoči. Al komaj 4000 jih pripelje ta iz Krajne in sosednih deželá. Zaupajoč v Boga in svoje hrabre ljudí se vzdigne Andrej turjaški, spremljan od podpoveljnikov: Adama Ravber-ja, Krištofa žl. Obručan-a in Milhara Rädern-a iz Karlovca, in se zedini na Turovem polji z Eggenbergom in Erdödi-tom. Skupaj se vzdignejo zdaj proti Sisku. Hasan paša ni hotel koj tega verjeti, da bi se naši na upor pripravljali; ko pa

resnico tega zvé, priseže v svoji prevzetnosti, da hoče vse do zadnjega pokončati. Berž veleva most čez Kolpo narediti, in vzame 25 tisuč najhrabrejših vojakov s seboj. Kakor divji zaliv se valijo proti Kristjanom. — Naši so se posvetovali, kaj je v ti sili storiti. Vsi poveljniki so bili te misli, da bi se malo nazaj umaknili in pričakali nove pomoči, samo Andrej turjaški se temu krepko ustavlja rekoč, češ, da to bi umorilo junakost vojakov, ki so zdaj najboljšega duha navdani. Z uneto besedo svetuje na boj tako dolgo, da poslednjič res sklenejo, Turke napasti. Na dan sv. Ahacija se sprimejo. Boj je silovit in strašen, — naši že omagujejo toliki sili, al Andrej turjaški zbere v najvažnišem trenutku trop skušenih vojakov, jih nadušeno ogovori, da bi bila sramota, današnji dan preživeti pa zmagati ne. Zažene se s svojimi hrabrimi vojaki nad Turčine, srečno jih zmaga in v beg zapodí. Ko Turki vsi preplašeni do Kolpe pribežé, najdejo ondi svoj most od naših podert. Mahoma se v vodo zaženó in čez njo plavajo, al večina njih najde v valovih smert, med drugimi Hasan paša sam, dalje sultana Amurat-a ljubljeni stričnik Mehemet, in še drugi štirje vojskovodji. — Sedem dni pozneje je obhajal Turjačan svoj slavni vhod v Karlovec.

Zmage te se je vse veselilo; celó papež Klemen VIII. je pisal lastnoročno pohvalno pismo Andreju Turjaškemu.

V spomin tega slavnega dneva se obhaja še vsako leto v nedeljo po sv. Ahaciju v cerkvici sv. Ahacija, ki stojí na visokem hribu na severni strani Turjaka, slovesno cerkveno opravilo z zahvalno pesmijo. Tudi v Ljubljani se je po sporočilu slavnega Andreja turjaškega do 1809. leta obhajala ta dan vsako leto slovesna Božja služba; — od tistih dôb pa se opravlja vsako leto dné 22. junija tiha sv. maša, pri kterem opravilu nosi duhovnik mašni plajš, ki je napravljen iz obleke silovitega Hasana paša. Pergamentni listič na znotranji strani plajša omenuje o kratkem dogodbo vojske in opominja mežnarja, naj to oblačilo le vsako leto na omenjeni dan pripravi za Božjo službo, sicer naj ga pa skerbno hrani in varuje, potomstvu v slaven spomin!

Ne tako srečen kakor Andrej turjaški je bil Herbart turjaški, ki je pri Budaški 22. septembra 1575 v boji s Turki storil junaško smert. Po svoji kervoločni navadi so njemu kakor tudi njegovemu adjutantu Miroslavu Višnjogorskemu Turki glavo odrezali, ju v znamenje zmage v Carigrad poslali, tam jo oderli in s slamo natlačili. Turjaška rodovina je pozneje kupila te glavi za 8000 zlatov; še dan današnji se hranujete v turjaškem gradu.

(Dalje sledí.)

Národne šege štajarskih Slovencov.

Ženitovanje okoli Rogatca na Štajarskem.

Kadar oče sinu nevesto izbere, grejo oče, sin ženin in pa še en mož, kteri se starašina imenuje, na nevestni dom pozno v sredo zvečer. Ko v hišo stopijo, reče starašina: „Hvaljen bodi Jezus Kristus; dober večer Vam Bog daj!“ Potem si roke podajo in povejo, zakaj so prišli. Pa neveste ni v hiši, ker je preci vedila, po kaj so možje prišli. Zdaj mora starašina nevesto poiskati in jo poprašati, ali ji je ženin všeč. Če ji je po volji, jo v hišo pripelja. Potem napravijo dobro večerjo, in ženin dá nevesti aro, navadno 5 do 10 kron. Berž drugi dan grejo že k svojemu župniku ali fajmoštru v zapis; tretji dan grejo ženitninsko pismo delat, in v nedeljo sta že pervikrat oklicana. Zdaj se „zarki“ ali „zaroki“ začnejo. Nevesta je „v zarkih“ se pravi, da nič več ne sme sama nikamor.

Ženitnína se v pondeljek začne. V pondeljek jutro zarano že pridejo godci k ženinu; tam se zberejo svatje, kterih je po navadi 6 do 12, kakor je žlahta velika. Pri nevesti je tudi toliko svatov. Vodja teh svatov je starašina, kteremu morajo vsi pokorni biti; starašina pa ima pomagača, kteremu pravijo dever; on mora starašinu pomagati rezati meso, kruh, potice in vse drugo.

Ko enmalo pijejo in jejo, starašina izza mize ustane, pokliče starše in ženinovo žlahto pred-se, pa začne slovo prositi po navadi tako-le:

„Vsaka tica poprej, ko se iz gnjezda vzdigne, ga še enkrat pogleda, no ga tako zahvali za dobrote, ktere je ondi zadobila. Tak tudi Vaš sin, ljubi moji stariši, Vam danes roko kušne no Vas lepo za vse dobrote zahvali, ktere je on od Vas, ljubi stariši, dobil; danes se bo vzdignil pa si bo šel iskat tovaršice. Da bi le Bog dal, da bi dobil dobro ženo, s kteroj bi on in tudi Vi stariši veselje imeli! Ljubi stariši, odpustite svojemu sinu, ako se je kadaj Vam kaj zameril, in dajte mu svoj žegen. Kakor je Abraham Izaka žegnal, tako tudi Vi oče žegnajte Svojega sina. Ti, ljubi sin, pa nikdar ne pozabi velike ljubezni, ktero so tvoji ljubi stariši do Tebe imeli; še danes v cerkvi pred žegnanim altarjem zmoli 5 Očenašov in češčenj Marij za nje; pa tudi zanaprej bodite si dobri in se lepo zastopite; nikar, da bi bilo kaj gerdega od vas čuti, ali da bi vam bile pretesne stanovališča ali preozke vrata. Zdaj pa srečni ostanite bratje, sestre, sosedje no cela žlahta, dokler nazaj ne pridemo. Podajmo še vsi svoje roke našemu ženinu, srečo in žegen mu vošimo k njegovemu novemu stanu, da bi Bog dal, da bi se na tem svetu lepo zaderžali, enkrat pa vsi vkup prišli v nebesa in se tam gostovali z Bogom Očetom, Sinom no sv. Duhom. Zdaj pa pimo na čast sv. Šentjanžu, da bi bil on naš tovarš zdaj no celi čas našega življenja!“

Na to začnejo godci vižo Šentjanževe pesmi, in se podajo na pot do neveste.

Ko pridejo do nevestine hiše, najdejo duri zaperte. V hiši je vse tiho. Zdaj stopi starašina k vratam in poterka na vrate rekoč: „Hvaljen bodi Jezus Kristus! Dobro jutro Vam Bog daj!“ Na to mu notri nevestni starašina odgovori: „Amen, na večne čase. Bog daj!“

Na to se vrata odprejo; svatje v lojpi odkriti stojijo, starašina in dever tudi postojita. Starašina zopet začne govoriti tako-le: „Mi smo dobri no pošteni ljudi; imamo seboj danes mladenča, za kterega tovaršice išemo; šli smo za zvezdoj, ktera je pa nad vašoj hišoj obstala; zato pa jez tudi mislim, da bomo tukaj dobili, česar želimo; mi smo se že tudi poprej nekaj dogovorili; dali smo tudi na znanje duhovni no deželski gosposki no celi naši fari; ker se pa noben zaderžek našel ni, tedaj jez mislim, da tudi pri Vas, oče starašina, ne bomo zaderžani; jez že imam seboj tovarša, kteri bo nevesto našel, pa tudi mislim, da se bomo lepo zastopili!

Na to se starašinata vkup za mizo usedeta, dever gré pa neveste iskat, ktera je navadno v kaki drugi sobi. Zdaj pripelja dever staro babo, in praša: Oče starašina, je li to ta prava? Al starašina se smeji in pravi: Čisto nič ni ta za nas; daj jo godcom, če jo oni hočejo.“ Na to pripeljá dve mladi deklici v belem oblačilu in z vencom na glavi; pravijo jim družice ali „kranceljungfrave“, in praša: „Oče starašina, ali so tote?“ „To je že cvet“ — odgovori starašina — pa sad še le ni.“ Na to pripeljá vodilo: „Ali je ta?“ „Tota je za te, pa za ženina še le ni.“ Zdaj pripelja nevesto. Godci začnejo popotnico (marš) gosti, svatje zunaj v lojpi pa vriskati, in tako jo posadijo za mizo, pa ne k ženinu, ker še nista zaročena. Zdaj pridejo vsi svatje k mizi, in zopet se nosi jesti in piti na mizo; kmalo začnejo zdravice piti eden drugemu. Vse je veselo. Al veselje ne terpí dolgo, ker nevestini starašina kmali vstane in začne govoriti tako-le: „Ljubi moji svatje! Čas je prišel, ura je pritekla, da se bomo mogli vzdigniti no podati kamor smo se namenili, ker žegnani zvonovi nas že kličejo k sveti maši. Saj, ljubi oče in mati te neveste, dobro veste, da danes bote poslali svojo hčer na pot, po kteri je še niste pošiljali no je tudi ne mislite

več; odpustite ji, če se je ona kaj zamerila; srečo ji vošite no dajte ji svoj žegen! Ti pa, ljuba nevesta, zdaj boš zapustila svoj ledik stan in boš žena postala; prosi si zatorej danes od večnega Boga, da bi Ti dal, kar Ti je na duši no telesi potreba; priporoči se tudi ljubi Materi Božji, naj bi tudi ona za Te prosila; lepo poslušaj, kar Te bojo duhovni gospod učili; globoko si njihove nauke v sercu ohrani no po taistih svoje življenje ravnaj; tako bodeš srečna žena no boš srečno v svojem zakonu živela; mi pa, ljubi svatje, si tudi premislimo, da nismo tukaj, da bi le pili no jedli, temoč da bi tudi večnega Boga prosili, da bi tem novo zaročenim ljudem svoj žegen obilno podelil. Podajte, ljubi oče no mati, svoji hčeri zdaj roko in žegnajte jo v imenu Boga očeta, sina no sv. duha. Podajte ji roko tudi, bratje no sestre, znanci no sosedi no vsi svatje, in srečo ji vošite v njeni novi stan. Ljuba nevesta! obdarovali Te ne bomo z dnarjem kakor je nekdaj pri nas navada bila, al darovati Te čemo z lepimi rožicami, in sicer: damo Ti rudečo gartrožo; kakor je ona lepa rudeča no goreča, tak naj bo Tvoja ljubezen do Svojega novega ženina tudi zmiram goreča in poštena; — druga roža Ti naj bo žolta vijolica; ona na tihem raste, lepo diší no je podoba ponižnosti: tak bodi tudi Ti ponižna žena, dobra soseda in poštena mati; nikar se ne povzdiguj čez druge, ampak tiha dobre dela dopernašaj; — tretja rožica je zeleni rožmarin, kteri je zelen poleti no pozimi, pa še če se tudi posuší, mu žlahni duh še ostane. Tak tudi Ti bodi stanovitna, ako težave čez Tebe pridejo; ljubezen do moža Ti ugasniti nikoli ne sme. Tote rožice Ti mi darujemo; spomni se jih večkrat; tako Ti bo tvoj zakon le vesel jarm! Da bi pa Bog dal, da bi mi po teh potih enkrat se veselili v nebeški gostii z Bogom očetom, sinom in sv. duhom."

Zdaj se pa šentjanževec napije. Ako so pa oče ali mati mertvi, mora pa se starašina tudi njih spomniti po navadi tako-le: „Jez se oziram gori in doli, al enega človeka ne najdem. Ljuba nevesta, Ti bi zlo rada vidila svojega očeta tukaj, da bi oni Tebi roko podali; al roka Božja jih je k sebi vzela; oni so že tam na pravici; lej! neusmiljenega serca so bili egiptovskega Jožefa bratje, ker so slišali iz jame studenca klicati: „bratje usmilite se, oh smilite se", al še bolj žalostno Tvoj oče vpijejo iz jame strašnih vic: „ljuba hči, usmili se, oh usmili se svojega očeta; jez sem te lepo izredil no za te skerbel, al zdaj si ti me pozabila." Zmoli Ti danes za nje z andohtljivimi besedami dva Očenaša no prosi večnega Boga, da bi On Tvojega očeta, ako so še v martri, iz taistih rešil."

Zdaj se podajo na pot v cerkev, ker ob enajstih že morejo v cerkvi biti. Pervi grejo godci, za njimi dva starašina, za njima grejo ženin in družice; za temi nevesta, vodila in dever, potem pa svatje vsi lepo po versti. Če na kak hrib pridejo, jo godci zagodejo, svatje pa poleg vriskajo, da je veselje.

(Konec sledí.)

Neman in Belana.

Narodna pripovedka. Zapisal Raićev B.

Nek ubog pa pošten oča in mati sta imela sina Nemana in hčer Belano. Na smrtnoj postelji sta oča in mati poklicala svoji deteti k sebi in jima srdčno priporočila, da se do smrti nikdar ne bi zapustila, temoč v vseh nadlogah in nesrečah si pomagala.

Bela žena je s svojo bridkoj kosoj pokosila očino in materino življenje: Neman in Belana sta žalujè ostala sama od vsega voljnega sveta zapuščena. Neman je sedaj rekel Belani: Veš kaj, doma ne moreva živeti, jaz znam ugodno strune na javorovih goslicah s šibkim ločecem gladiti, ti pa kor slaviček v košatem gajiči sladko prepevati; hodiva dalje po svetu, morebiti bode se nama kde indi bolje godilo kor doma. Mahoma se napotita ter gresta.

Prišedša v veliki gozd se usedeta pod senčnato drevo in brat veli svoji sestrici: Napraviva si z veseloj godbo in milim petjem dobro voljo: ti boš sladko pela, jaz pa bodem rahlo na goslicah strugal. Počneta, in skladalo se jima je kakor bi se Vile planinkinje glasile. To uslišavši razbojniki, kteri so ravno v tistem logu svojo pušino imeli, pridejo ju poslušat. Neman dvanajst tolovajev in jihovega poglavarja opaziv vstane, izdere meč, kterega mu je oča sporočil rekši: „ako bodeš v sili, maši krepko z njim in vse se bo podiralo kor bi kosec na travniku kosil", poseka vseh dvanajst s poglavarjem vred. Belani pa se je razbojniški poglavar zeló dopadel, milo se ji je tožilo po njem, al ni vedela, kako bi ga vzpet oživila. Nemanu se je dobro zdelo, da so tolovaji svoje zakotje v tem logu imeli in je rekel sestrici: Pojdiva po šumi iskat; če najdeva jihovo bivališče, lahko ondi do smrti živiva.

Ne gresta daleč, pa že zagledata kolibo, kder so razbojniki stanovali. Všedša v hišico najdeta razne reči, ktere so za gospodarstvo potrebne. Prvo, kar je Nemana jako mikalo, so bile strlè na klinu; te hitro sneme rekši sestrici: Jaz pojdem na lov in bom nama za živež nekoliko zverjadi nastreljal, ti pa nama dotle doma lepo gospodini.

Obesiv strlè na herbet je odšel; Belano pa je vedno mikal razbojniški poglavar dasiravno ubit; sem in tam je premišljevala, kako bi ga oživila, kar na oknu piskrič zagleda, kteri je zvunaj imel prikeljen listek in na tem tako le napisano: „Če kdo koga s tem oljem pomaže, akoravno je že dva dni mrtev, mora oživeti." Sestrica vesela vzeme lonček, se pašči k umorjenemu razbojniku, ga pomaže po temenu, sencih, zatilnjaku in po ranah. In res! mrtvec k času spregleda, se počne gibati, vstane in gré z njo v tolovajski brlog. Belana mu je povedala, da je bratec odšel zverine streljat in náskorem pride domu; oživljeni razbojnik ji pa veli: ne bomo se dobro pogajali, kedar tvoj brat prišedši me pri tebi ugleda. Veš kaj naj storiva, da se ga znebiva: jaz se skrijem pod posteljo, ti pa se bolna napravi, in kedar domu pride, mu reci: Ljubi bratec, ne vem, kaj se mi je pripetilo, zbolela sem; ti bi mi morebiti pomogel. Ne daleč odtod proti solnčnemu vzhodu v nekoj otlini so volkovje, idi tje po volčjega mleka; to bi mi bržčas hasnilo. Volkovi pa so ondi tako hudi, da človeka hipoma razcešejo, in po takem sta se ga hotela znebiti. Če pa odonod domu pride, ga pošlji v drugi brlog proti severu; ondi šče hujši medvedi svoje skrivališča imajo, in pri njih naj prosi medvedje zvare. Ako bi pa se utegnilo prigoditi, da bi tudi odonod se povrnil, naj ide v tretjo jamo proti zahodu, kder so levi domá; odtod se gotovo več vrnil ne bode.

Ta naklep je sestrica mahoma spolnila.

Ljubeznivi bratec je obložen z nastreljanoj zverjadjo domu prišel in sestrico na odru bolno zagledal. Prestrašiv se jo hitro popraša, kaj bi ji bilo; ta pa mu odgovori tako-le: „Ljubi bratec, na smrt sem zbolela; idi proti solnčnemu vzhodu v globoko otlino, ondi so volkovje; poprosi volčico, da ti mleka dá; to bo mi najbrže hasnilo. Neman odloživ torbo in strlè gre serdčen tjè pa zaprosi volčico za mleka; ona mu hitro podari ne samo mleka, temuč mu šče prižene volče rekši: Ženi je tudi s soboj, to šče bo ti nekda pomagalo.

Zahvaliv se odrine in prinese Belani vraštvo, volče pa v hlevič zapre.

Za nek čas mu sestrica vzpet veli: Dragi moj bratec, meni ničesar ni bolje; idi proti severu, ondi najdeš medvede, poprosi medvedinjo, da ti mleka dá, morti bo mi to hasnilo. Neman malo tožen se napoti hotè sestrici pomoči; kedar je do brloga prikrožil, je že medvedinja zvunaj stala in ga čekaje popitala, kaj bi rad; on pa je poprosil mleka za bolno sestričko. Ta mu hitro dá in šče ponudi medvedče, velé: Vzemi si je, to ti bo šče nekda na hasek. S tem se domu povrnivši vraštvo zroči sestri, medvediča pa v hlevič potisne.

Belana mu tretjič veli: Moj mili bratec, tudi to zdravilo mi ni pomagalo; brzčas bom morala umreti; idi šče v tretjo jamo proti zahodu k levom, morebiti bo mi levinje mleko hasnilo. Tudi sedaj jo je posluhnil, čeravno žalosten mislé, levovje mi gotovo kožo zmerijo; al oporoke svojega očeta in matere nikoli ne pozabim. Pristopal je drhtaje do levje jame, in glej, levinja že pred brlogom čakaje ga je poprašala, kaj bi rad; on pa je rekel: mleka za svojo bolno sestrico. Hipoma mu ga dá in šče tudi levče, povedavši: to bo ti nekdaj pomagalo. Srečno se domu povrnivši je mleko sestri podaril, levče pa v hlevič porinul. Belana se je čudila jegovi moči in srdčnosti ter uprašala, kako je to, da te niso zveri raztrgale? Neman pa je odgovoril: Ničesar se na svetu ne bojim, dokler sem svoboden in desnica z očetovim mečem krepko maše; samo tadaj bi oslabel, če bi mi kdo palca na roki zvezal. Sestra, skopavši se iz postelje, vzeme žilavo nit in poskusi roki zad na ledovje prignivši mu palca trdno zdrgniti. Na to pa skoči razbojnik izpod postelje rekši: Sedaj jaz hočem s taboj ravno tako narediti kakor si ti z menoj in z mojimi tovarši; sedaj ti je smrt gotova. Neman uzrev oživljenega razbojnika je ostrmel, pa ni na dalje o tem popraševal, temoč rekel sestrici: Mila mi sestrička! koliko sem se jaz za te trudil in skrbel, ti pa me sedaj smrti predaš. Odveži šče mi končimar palca na neke hipe in mi na smrt zapoj. Belana šče se ga je toliko usmilila ter mu palca razvezala; Neman pa zgrabiv naglo svoj meč, in kor bi se zblisnilo razseka tolovaja na drobne koščeke, sestri pa reče: To imaš svojega blagega ljubčeka, kteri me je po tvojih naklepih hotel ubiti!

Belano pusti v kolibi, vzeme svoj meč in tri zveri ter gre križem sveta; počasi pride v neko mesto. Všedši zagleda, da je vse s črninoj oblečeno, popraša nekoga, ki ga je ravno sretel, kaj nek to pomeni; ta pa mu odgovori: Pod tem mestom leži pozoj, glavo ima pod rekoj, ktera mimo mesta teče in grozi nam celo mesto zrušiti, če bi mu vsak teden deklice ne darovali, ktero pri mostu glavo iz reke pomoliv požre; že vse nam je pokončal, in dnes pride kraljeva hčer na versto.

Tudi Neman je stopal proti reki, da bi se otožne dogodbe udeležil, kar zagleda duhovnika, kteri je solznato deklico v črnino zavito na most sprevajal k pozojevemu žrelu. Vse ljudstvo je strašno žalovalo za kraljevno, samo Neman je junaški stal ter se ponudil nesrečnico oteti. Množica je k času jela kričati na vès glas: „Če jo rešiš, bodi naš kralj in jeni zaročnik.“ Kraljevna bleda in prepadena ter že skoro brezsvestna se mu je ponudila za zaročnico, čeravno ni rešniku verovala, da bi mesto rešil in tudi njo.

Osodni hip je dotekel, pozoj pomoli svojo peklensko glavo, žrelo se široko razgrne hoté nežno daritvico pohliniti, pa — namesto blage žrtvice ga doletí Nemanov bridki meč ter mu gnjusno keblačo na dvoje razkole, zveri priskočijo in glavo na solnčni prah raznesejo.

Vsa drhal ga je hvalila in slavila rešnika, kraljevna ga je z zvermi vred v grad sprevajala in se ž njim zaročila. Vendar pred porokoj se spomniv svoje sestre, je šel po njo in jo s soboj privedel. Ali pot je bil delešnji in obilno časa je dotle preletelo. S sestroj prišedši je hotel v grad k mladoj kraljici iti, pa straža mu je prepovedala rekši: dnes nišče k nji ne sme, ker se ravno na poroko odpravlja. To uslišavši je ostrmel in premišljeval, kako bi to moglo biti, vsej sem jaz njeni zaročnik.

Dokler je Neman potoval, je nek zvit hlapec šlišaje, kako se je z Nemanom pogovarjala, njemu sovsema enak se kraljevni priliznil in rekel: Jaz sem ravno tisti, ki te je smrti otel; zveri so mi razbežale, sestre pa nisem več našel; in tako je mlado kraljico prekanil. — Neman žalosten napiše kraljici drobno pisemce tako-le:

„Presvetla kraljica, moja zaročnica! Tvoj rešnik in zaročnik se je z dalnjega potovanja s sestricoj povrnul in hotel naravnost v tvoje poslopje iti, pa straža pred gradom me ne pusti vniti.“

Neman tvoj rešnik, pozojev ubojnik.

Ta listič je dal volku in ga z njim k kraljici poslal. Volk ne bojè se straže in ne maraje za njeno prepoved je trdno stopal k kraljici; po poti se je v mladenča spremenil in všedši v kraljičino stanico ji je pisemce dal. Ali brez odgovora se je moral vrniti, ker nevesta mu ni verjela. Neman togoten pošlje medveda, pa ravno s takim uspehom kor prej, in tretjič leva. Nevesta tretjokrat prebravši toisto pisemce pošlje svojega služebnika po njega, stražarjem pa veli odstopiti. Všedšega mahoma spozna, da je njeni rešnik, ga obine, izvoli za svojega moža in kralja, onega prekanljivca pa so zveri raztrgale.

Dosti let sta srečno živela, ter posebno za blagor svojega ljudstva skerbela; beli bog pa je njune blage, pravične in poštene namene podpiral. Belana je ostala prva kraljičina služebnica, zveri pa so spremenile in se nikoli več ne povrnule. Bile so namreč beli duhovi in Nemanu k sreči pomagali.

Dopisi.

Iz Siska 9. januarja. Dasiravno smo dobili iz Dunaja in druzih mest mirniše dopise, je tukaj vendar le malo kupčije. Prodalo se je pretekli teden kakih 1000 vagánov pančovanske pšenice po 3 fl. 27 kr.; 1000 vag. bečkereške po 3 fl. 36 kr., 1000 vag. sirmiške turšice po 2 fl. in 500 banaške po 1 fl. 48 kr. Kupca je malo; mraz je precej velik, vode vpadajo pa vendar še ne zmerzujejo.

Iz Zagreba 14. januarja. Kako radi francozki časniki včasi kakošno „prav debelo“ iz avstrijanskih dežel svetu pravijo, smo se spet te dni prepričali, ko smo brali, da pariški časnik „Presse“ v izvirnem dopisu svojim bravcom pripoveduje, da so se Zagrebčani spuntali! Da Francozje dostikrat ne vejo, kaj se par milj zunaj njih dežele godi, in da njih časnikarji tudi v zemljoznanstvu niso dobro podučeni, naj že bo, — al da si dajo take kvante natvezati in da jih brez premislika trobijo po svetu, to je vendar prečudno!

Iz Podlipe. Ker je v mojem spisu, ki so ga „Novice“ prinesle pod št. 2, beseda zaostala ali v pisnem peresu ali v tisnem predalu, naj jo tukaj dostavim za popravo. *) D. Kandler Subokrine deva krog Buzeta in Roča, Katale pa krog Postojne. — Večkrat se mi je že neprijetno zdelo, da dopisniki raznih časnikov, ko omenujejo zgodovinske reči, se ne ozérajo na novejše zgodovinske preiskave. Tako je s Privinatovim gradom Moosburgom, ki je po dobrih rokopisih solnograškega neimenovanca stalo poleg reke Sale na Ogerskem, ne pa poleg reke Savine na Štajarskem; vlansko leto ga je v „Volksfreund-u“ gosp. Wagner zopet iskal v štajarski savinski dolini! Tako je zopet s starim rimskim mestom, ki je stalo krog Iga, konec ljubljanskega močvirja. Ugibali so kdaj, pišejo včasi še zdaj, da se je zvalo Magnus vicus, ker je na dveh rimskih kamnih stala čerka MAG. VIC. Pa teh kamnov se je eden našel na Verhniki, za druzega nisem mogel zvediti: ali v Ljubljani ali na Igu. Znamenje MAG. VIC. se nahaja tudi drugod, in starinoslovci ga razlagajo za Magister vici, to je poslovenjeni župan, ponemčeni „Dorfmeister“, „Bürgermeister.“ Po takem še zdaj ne vemo, kako je bilo ime staremu kraju poleg Iga; jez sem enkrat ugibal, da gornja Emona (Emona superior), pa tudi to se mi ne kaže pravo. Hicinger.

Iz Ljubljane. Ko smo precej v pervih listih letošnjih „Novic“ našli spise gg. Terstenjakove in Hicingerjeve, smo se spomnili besed, ki so pred malim časom stale v nemškem časopisu „Oesterr. Volksfreund.“ Ondi je gosp. dopisnik iz Ljubljane hvalil oba imenovana gosp. pisatelja, ki delata

*) Pervo je pravo — pa brez zamere! Pismostavec.

eden več na jezikoslovnem, drugi bolj na zgodovinskem polji ljube domovine naše. Ravno tisti dopisnik je hvalil že tudi pred daljšim časom oba pisatelja, ko je naznanoval potovanje gosp. Terstenjakovo po Kranjskem. To nas je pač veselilo, in hvaležni smo neznanemu gosp. dopisniku, da tudi nemškemu svetu oznanuje dela naših slovenskih rojakov. Le eno nam v poslednjem dopisu ni bilo po godu, namreč beseda, da imenovana pisatelja svojih izdelkov ne razglasujeta v kakem nemškem časniku in da sta pretečeno leto pisala le v „Novice“, ker one nimajo bravcov, stvarjenih za take reči. Zoper to moremo protestirati, ker je preveč rečeno. „Novice“ imajo od nekdaj zlo različne bravce, od prostega kmetiča do najučenejšega gospoda, in zatorej je njih obsežek tudi mnogoversten, pa večidel tako osnovan in tako napravljen, da je večína sostavkov vsakemu bravcu primerna. Gosp. Terstenjakovi spisi so učenim možem kaj dragi in dobro vemo, da jih nekteri komaj dočakujejo; g. Hicingerjevi pa se tudi večidel primerjajo manj učenim.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja 18. jan. — To je bil teden poln strahú pred vojsko! In čeravno môra, ki se je — kakor je našim bravcom znano — na novega leta dan vlegla na persi cele Evrope, je še nikakor ni tlačiti nehala, se je oblačno politično nebo vendar toliko zvedrilo, da se na vrat na nos ni bati hudega, ako nenadoma spet ne pribučí kak vihar iz zahoda. Dajmo ob kratkem pregledati današnji stan. Ogovor kralja sardinskega, s kterim je začel unidan deržavni zbor in kterega je, kakor je poslednji „novičar“ rekel, ves svet vedčno pričakoval, ni ravno že vojske pridigoval, pa tudi ni prinesel oljke mirú. Rekel je kralj med drugimi rečmi v svojem nagovoru, kterega je cesar Napoleon nek 4 dni v svojih rokah imel, da „obnebje ni jasno, — da pa prihodnost bo srečna, ker se naša politika upira na pravico in na ljubezen do svobode in domovine; — naša dežela, deželica sicer po obsežku, si je veljavo pridobila pri velikih vladah evropejskih, ker je velika po mislih, za ktere se poganja in s kterimi se prikupuje svetu; spoštovaje pogodbe vendar ne moremo biti brez občutka za žalostne klice, ki se do nas razlegajo iz tolikih laških krajev; močni v edinosti, zaupamo v svoje dobre pravíce in pričakujemo pametno in krepko sklepe Božje previdnosti.“ Da je ta ogovor, čeravno nič gotovega ne pové, iznova prestrašil svet, so najbolj kazale obligacije, ki so v Parizu in na Dunaji koj drugi dan dosti manj vredne bile. Al počasi se je osupnjeni svet spet zdramil, ker vendar pri vsem tem še ni nič gotovega vidil, kar bi že zdajci na vojsko kazalo. Res je, da francozko ministerstvo vojske in mornarstva velike priprave dela, živež za armado in strelívo skupuje, vojne barke oborožuje in svet z vojsko straši, al od druge strani so začeli parižki časniki, kterim vlada svoje misli vdihuje, Francoze tolažiti, naj se nikar zatega voljo še vojske ne bojijo, in ta glas so povzdigovali toliko bolj, kolikor več so brali v angležkih in pruskih časnikih, da na Angležkem in Pruskem ne marajo za to, kar Francoz naklepuje. Al preden se bo ta klopčič izmotal, ki je zdaj toliko zamotan, se mora kaj gotovega zgoditi, da se nemirno valovje spet popolnoma vleže. Vse kaže na to, da bo cesar Napoleon spet po sili hotel zbor v Parizu imeti, kteri naj poravna homatije laške. Ali se bojo pa vlada avstrijanska, angležka in pruska udale ti silovitosti? je veliko vprašanje, ker vsaka vlada si mora varovati čast svojo, da se ne „uklanja tujcovi pêti.“ V marsikteri zadergi je našla sicer že diplomacija pot, po kteri se je častno poravnal razpor; ktera pot bo o tej zadevi prava? je še zastavica, ktere uganjka še ni znana.

— Kako zlo so kurzi obligacij in akcij omahovali od 3. do 15. dneva tega mesca, se vidi iz zapiska, ki ga je dunajski časnik „Presse“ sostavil; tako, na priliko, so obligacije cesarskega posojila, ki so pred stale na 85 fl. nov. dnarja, padle do 79, pa se zdaj (15. januarja) spet vzdignile do 82; — 5percentne metalíke so od 84 padle na 78, pa si spet pomagale do 81; bankne akcije so od 998 spoderčnile na 930, pa se spet vzdignile do 979; kreditne akcije so od 242 padle na 200, zdaj spet stojé na 221 itd.

— C. k. svetovavec gosp. Brentano se je te dni podal v London, da bi tam za našo vlado dnarja na posodo dobil, in kakor „Presse“ piše, je že gotovo, da bojo Rothschildi posodili $52\frac{1}{2}$ milijonov gold. nov. dnarja (za 5 od 100). „Presse“ pravi, da bi utegnilo to posojílo za naše dnarstvo dobro biti, ker bi kovanega dnarja prišlo v naše cesarstvo in bi še bolj pomagalo, da bi dunajska banka môgla v gotovem dnarji plačevati.

— Ker bi nova rekrutna postava preojstra bila za študente, so Cesar 29. dec. l. l. milostljivo dovolili, naj za šolske učence veljajo predpisi tiste postave, ktero je c. k. ministerstvo oklicalo 6. nov. 1851. — Ker smo za gotovo slišali, da na prošnjo prečastitega ljublj. škofijstva so tudi učitelji ljudskih šol, naj imajo gotovo ali le začasno službo, vojaščine oprosteni in se tedaj povsod milostno oziranje na resne potrebe kaže, smemo veselo upati, da tudi kmetijstvo bojo dotekle kake polajšave zastran rekrutbe.

— Po c. k. ministerskem ukazu je bilo že pred prepovedano, da iz našega cesarstva in skozi naše cesarstvo se ne sme nobeno orožje in strelívo v Serbijo, Moldavo in Valahijo voziti; po najnovejši prepovedi pa tudi ne sme solitar, žveplo in svinec v imenovane dežele.

— Sliši se, da se ima vsled višjega zaukaza tarifa na vseh železnicah našega cesarstva pregledati (revidirati), ker visoka vlada ne dovoli, da bi novi dnar izgovor bil za povišanje vožníne. Res bi bil tak pregled zlasti pri dunajsko-teržaški železnici potreben, ki je tarifo v več rečeh dosti podražila.

— Kupčija z unanjimi deželami je bila pervih deset mescov leta 1858 precej dobra, in kolikor bolj se je leto svojemu koncu bližalo, toliko bolje je napredovala. Memo leta 1857 je donesla 1858 samo colnina 1 milijon 610 tavžent in 275 gold. več dohodkov.

— Vojaki, kteri grejo v Lombardijo, ne prizadevajo — kakor dunajski vradni časnik „Wien. Ztg.“ zagotovlja — nič druzih stroškov več, kakor jih ravno pošiljanje samo stane.

Iz Lombardije in Beneškega. Iz Milana se piše, da grad in vse kosarne so polne vojakov. Novi policijni predstojnik, gospod Strobach, iz Linca v Milan poklican, in tudi Ljubljančanom kot priljuden in moder mož znan, je nastopil 10. dan tega mesca svojo službo v Milani. V tem, ko v Benetkah vse miruje in se ni še nič nepostavnega zgodilo, se pa sliši iz drugih krajev zmiraj kaj novega. Tako so 12. dan t. m. padovanski študentje rogoviliti začeli, pa armada jih je kmalo upokojila. V Trevizi je namreč umerl profesor fizike gospod Ber. Zambra; v oporoki svoji je željo razodel, naj bi ga v Padovi pokopali; vsled te želje je bilo res truplo njegovo v Padovo prepeljano, kjer so ga študentje z največjo častjo sprejeli; čez noč je bila truga v cerkev postavljena in drugo jutro je imel pogreb biti. Ko so pa študentje slišali, da je bil pred določeno uro pokop, so vreli na pokopališče, trugo izkopali, jo z velikim puntarskim krikom ovenčali, in potem se kričaje vernili v mesto. Tù se je unel še večji hrup, pa kmali je bilo vsega konec brez prelite kaplje kerví; vseučilišče je na višje povelje zaperto in vsem študentom, ki niso domači, je bilo zaukazano, berž Padovo zapustiti.

Iz Krakove. Da bi bili tù zasledili kak hud prekucijsk naklep, ni res; res je pa, da so kakih 60 sumljivih ljudí zajeli in jih na Dunaj v preiskavo peljali. Tudi v Tarnovu so nektere zaperli.

Iz Moravskega. V Berni in Olomucu se pripravljajo, spomin upeljanja keršanske vere po sv. Cirilu in Metodu na Moravskem pred 1000 leti, slovesno obhajati.

Iz Ogerskega. Tolovaji, kteri so unidan pošto blizo Pečuha oropali, so prišli pravici v pest. Dnarje so večidel vse dobili, samo 1700 fl. še manjka. Kmetje pečuhskega okraja so bili roparji.

Iz Tiroljskega. Pretečene dni je bil znani pater Olivieri s 19 zamurčki v Inšpruku; peljal jih je na Koroško v razne samostane.

Iz Serbije. Iz Belega grada 14. januarja ob poli sedmih zvečer (po telegrafu). „Ravno sedaj razglašajo kanone veselo novico, da je Kabuli Effendi skupščini na znanje dal, da je turška vlada kneza Miloša poterdila; da pa, dokler sam ne prevzame vladarstva, ima si namestnika izvoliti. Skupščina je odgovorila, da to ne more biti, ker zunaj dežele serbske taka reč ne more veljavana biti; dokler knez sam ne pride, bode skupščina njegova namestnica. V mestu je vse židane volje.“ — Od odstavljenega kneza Karagjorgjevića pišejo dunajske novice, da misli knez vprihodnje na Dunaji bivati, kamor je že poslal večino svojega premoženja, ki se ceni na 3 milijone gold., in ga je izročil dunajskim bankirjem.

Iz Italije. Iz Rima. Bolni pruski kralj obiskuje vsaki dan, če je vreme lepo, zanimivosti rimskega mesta, bližnje peš, daljniše pa v kočii.

— Iz Napola. 61 najimenitniših političnih jetnikov je kralj te dni pomilostil proti temu, da zapusté deželo. Ali je storil to v spomín ženitve svojega sina, ali pa, da je hotel francozki vladi pokazati, da je milostljivši memo nje, se ne vé.

Iz Sardinskega. „Gazz. Piem.“ piše, da sardinska vlada, ko je slišala, da je avstrijanska armada obsedla meje lombarškega kraljestva, je ukazala tudi svoji armadi, se pomakniti namejo sardinsko. — Nek drug sardinsk časnik piše, da opravniki in poslanci, ki hodijo križem Laškega, se pozdravljajo z besedama „Viva Verdi!“ To pa pomeni: „Viva Vittorio Emmanuele Re D' Italia“ (živi Viktor Emanvel kralj laški!); perve čerke teh imen so vzete v besedo Verdi.

Iz Nemškega. Iz Berolina. 12. t. m. se je začel pruski deržavni zbor. Kraljevič-vladnik je obžaljeval v svojem nagovoru, da je kralj še vedno bolehen, in je opominjal poslance, naj vlado z svojo umnostjo in udanostjo podperajo; dalje je rekel, da v vsem veselo napreduje pruska dežela, zlasti pa, da se je število sodnih preiskav zmanjšalo, kar pričuje, da se ljudstvo čedalje bolj čedno obnaša; z unanjimi deželami, je rekel vladnik, živimo v miru in prijaznost naša do velikih vlad je ostala pri starem. — V celem nagovoru pa ni rekel ne bev ne mev o važnih dogodkih, ki sedaj svet pretresajo.

— V Monakovem je bila 8. dan t. m. tako imenovana poroka „po pooblastenji“ princesnje Marije, sestre naše presvitle cesarice, s kraljevičem naslednikom napolitanskim. Včeraj je imela skozi Ljubljano iti, pa je še ni bilo.

— Iz Karlsruha 11. jan. Cukrarnica v Waghäusel-u, ena največjih na Nemškem, je večidel pogorela.

Iz Francozkega. Iz Pariza. Deržavni zbor se bo začel 7. dan prih. mesca. Takrat se bo iz ust cesarja Napoleona samega slišalo kako in kaj, če ne bo že pred konec sedanjih homatij.

— Gotovo je, da bo leta 1860 v Parizu občna kmetijska razstava.

— Princ Napoleon, cesarjev bratranc, se je oženil s Klotildo, hčerjo sardinskega kralja. Peljal se je zavoljo tega v Turin 13. dan t. m. Ta ženitev ravno zdaj daje politikarjem spet marsikaj ugibati.

Iz Angležkega. Deržavni zbor se bo 3. dan prihodnjega mesca začel. Če ne bojo poprej dan današnje politične homatije že poravnane, se bo pa spet na uho vleklo, kaj bode kraljica angležka v začetnem ogovoru rekla.

— „Punch“ tukajšni zabavljiv časnik, je bil 6. dan t. m. v Parizu pod policijsko klop položen, ker je dal natisniti podobo cesarja Napoleona, kako se ravno na vso moč napenja, da bi škorno „Italije“ obul, pa je ne more. (Laška dežela je, po obrisu škornam podobna, in potem je ona zabavljica napravljena).

Iz Belgije. Iz Bruselja. Dnarstveno ministerstvo je davkovskim gosposkam ukazalo, naj od nun poberajo obertnijski davek. Nune v belgiških samostanih se pečajo večidel s tem, da dekleta podučujejo čipke (špice) plesti, in tako si prislužijo veliko dnarja, ker večji del slavnih belgiških špic je delo pridnih nunskih rok. Ako ta obertnija nese našim nunam veliko dnarja — pravijo belgiški časniki — ni ravno krivično, da se od nje pobera primeren davek, če že vse na svetu mora z davkom obloženo biti, — al to ni prava pot, da brez vsega vprašanja se na vrat na nos tudi nunske špice podveržejo davku, ker samostanski davek je tako čista nova reč, da se bo marsikomu nepravičen zdel.

Slovstvena novica.

Krasni almanah, v našem listu že omenjeni „Leptir“, ki ga je izdal v Zagrebu gosp. Ljud. Vukotinović, in o kterem bomo prihodnjič več govorili, se dobiva tudi pri vredništvu „Novic“ v Ljubljani; cena mu je 1 fl. 25 kr. novega dnarja.

Darovi za Vodnikov spominek:

Gospod	Florijan Mulej, fajmošter v Hinah	2 fl.
„	Janez Kurnik, kaplan v Armežu .	1 „
„	Jožef Ferenć, „ pri sv. Ivanu	1 „
„	Ig. Kovčič, vikar pri sv. Ani . .	3 „

Pogovori vredništva. — Slavni c. kr. pošti v Celji: Unidan ste nam poslali dva iztisa „Novic“ s slovenskim naslovom nazaj in napisali: „Windische Namen sind unbekannt.“ Ker je eden teh iztisov že celo lansko leto pod ravno tem naslovom v Celj hodil in zmiraj brez zaderžka, moramo misliti, da je zdaj kdo na pošti, ki ne vé, da naslovi na pismih morejo biti v kakoršnem koli jeziku in da se Slovencu, ki slovensko pismo piše, kakor nobenemu drugemu, ne more ukazovati, da bi napis drugač naredil kakor je celo pismo pisano. Kakor ste sl. c. k. kranjska in koroška vlada že davnej napravile slovensk imenik vseh krajev svoje dežele, tako ga je gotovo tudi sl. c. k. vlada štajarska narediti dala; tedaj morajo znane biti slovenske imena tudi c. k. celjski pošti. Verh tega tudi tista iztisa „Novic“, ki ju je sl. pošta nazaj poslala, se nimata nikamor pošiljati, ampak naročnika pošljeta ali prideta sama na pošto po nju. Tedaj je toliko manj vzroka za tako ravnanje. Nadjamo se tedaj, da se kaj takega ne bo več zgodilo, in da se je tudi sedaj le po kakošni pomoti zgodilo. — Gosp. Z. Ša.... na Štaj.: Tudi mi smo Vaših misel, ki ste nam jih razodeli v poslednjem dopisu rekši: „Če kdo na kmetih v kaki fari želi kaj od gospodarstva zvediti, sadnih dreves, cepičev, dobrega vina ali kaj takega kupiti, naj se v taki zadevi do svojih duhovnih gospodov ali školnika (šolmeštra) svoje fare oberne; oni mu bodo vselej radi pravo povedali. In če bi zatega del šolmešter tudi kako petico dobil, mu jo bode vsak rad privošil, preden kak peták brezvestnemu tolmaču v roke stisne, kteremu že ciganija spod očí gleda.“ Na daljno Vaše vprašanje: „kako se dá prava morska pena (Meerschaum) od ponarejene razločiti in se tako marsiktera sleparija pri kupovanji tobačnih pip odverniti?“ Vam odgovorimo, da prava morska pena je sila lahka, ponarejena je dosti težja. To je poglaviten razloček; dalje je ponarejena pena v sostavi nekako kredi podobna, čeravno je gladka. — Gosp. F. Kr. v Vor: Vaše želje smo spolnili; nadjamo se, da je vse že v lepem redu. — Gosp. K. M. v Gr. in več drugim gosp. naročnikom: Vaše „Nov.“ so šle odtod. Treba na pošti poprašati.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**